

F. N. J. C. G.

VT

VIRI NOBILISSIMI
QVOS VEL TEMPLA VENERANTVR
VEL CVRIA SVSPICIT,
VEL IVVENTVS SCHOLASTICA AMAT,

QVINIMO

OMNES, QVOS CHEMNICIVM TANQVAM VIROS
DOCTRINA PRAESTANTES HONORAT,

MAXIME

INSPECTORES SCHOLAE
MAXIMO COLENDI OPERE

IVVENEM DILIGENTIA ET PROBITATE EMINENTEM

SALOMONEM RANISCHIVM
CHEMNICENSEM,

DVM VALE SCHOLAE
AC PATRIAE DICIT,

AD ALTIORA PROGRESSVRVM

DIE VI. IDVVM. JVNII

AVDITA HORA DECIMA

BENEVOLE AVSCVLTARE

NON GRAVENTVR,

ETIAM ATQVE ETIAM OBTESTATVR

M. Daniel Müllerus,

RECTOR. SCH. CHEMN.

CHEMNICII, MDCCL.

LITTERIS STOESSELIANIS.

4

Il. Saxon. Il.

15,57,

Hisp. Sax. univ. 436.

* * *

lacet Iuueni diligenti, & in studiis litterarum vltierius, quam fere solent, qui scholas frequentant, progresso, *Salomoni Ransibio*, de *Johanne Sachso*, noto illo Phonalco, ante discessum suum, verba facere: & amicus, qui, pro more, ipsum non sine bonis ominibus dimittit, de Poësi veterum Germanorum loqui sibi proposuit. Ego, dum propositum hoc indicandum, &, praefationis quasi loco, nonnulla sunt praemittenda, non alienum esse existimaui a re proposita, de Poësi generatim aliqua hic proferre. Meretur illa hoc propter suam, quam habet, dignitatem, de qua *Morhofii* (at quanti viri!) verba paucula huc transferam (a): *Ecquis nescit, omnem Philosophiam atque Theologiam in Poëtarum scriptis reconditam fuisse? Quis Tragediae veteris grauem in coercendis emendandisque hominum animis vim? Quis Comoediae non festiuos minus & acres, quam salubres ad perfricanda vitia spectatorum sales? Quis Epopoeiae ingentia ad virtutem, etiam in Heroum animis, incitantia ignorat?* Ante vero, quam porro hanc Poëseos dignitatem probare adgreddior, quo pacto illa sit definienda, disquirere iuuat. In *Aristotele* frustra definitionem illius quaesieris: ex qua aliisque nonnullis rebus colligere doctorum nonnulli voluerunt, mutilum ad nos peruenisse *Aristotelis de Poëtica* librum (b), multaque in eo desiderari temporis iniuria nobis subducta, praesertim cum ipse alibi, doctissime se in *Poëtica*, quae nusquam in eadem hodie conspiciuntur, significet: vel esse potius aliud plane *Aristotelis* scriptum, quam *Stagiritae* illius celeberrimi: a qua sententia non multum abfuisse *Ioachim Camerarium*, ex *Actis Eruditorum*, quae iam inde ab anno millesimo, sexcentesimo octogesimo secundo Lipsiae colliguntur, perspiciamus (c). Nisi nimis longe a proposito recedere viderer, aliam nonnullorum opinionem hic adicerem, quod scilicet hunc librum pro genuina *Aristotelis* sobole agnouerint ex antiquioribus Philosophis praestantissimi; quodque ipsa verborum concisa breuitas, dictionisque castitas, ac tota libri structura, quae omnia alias in reliquis *Aristotelis* scriptis obseruantur, suo eum auctori vindicent (d). Et si vero ipsius *Poëtices* definitionem in *Aristotele* inuenire haud potuerim; eundem tamen *Poëtam* aliqua ratione describere, haec eius verba restantur: *Ὅτι τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητὸν ἔργον ἐστὶ, ἀλλ' οὐκ ἂν γένοιτο, καὶ δυνατὰ, κατὰ τὸ εἶκος, ἢ τὸ ἀναγκάσιον* (e). Liceat hic mihi, dum in *Aristotele* *Poëticae* definitio non extat, duas alias, longiorem alteram, alteram breuiorem substituere. Longior est *Josephi Trappii* (f), atque his constat verbis: *Poëtica est ars, quicquid est, vel mente comprehendi potest, metricis numeris imitans vel illustrans, voluptatis hominum, atque utilitatis gratia*. Breuior est *Vincentii Grauiuae*, *ICTi Itali*, cui *Poësis est veritas per fictionem expressa* (g). Relinquo beneuoli Lectoris iudicio, quid de his *Poëtices* definitionibus censere velit: ego vero reuertor ad Poëseos dignitatem, quam e plurimis rebus elucere si dixerō, a nemine, credo, erroris infimulabor. Elucet nempe illa primum ex antiquitate. Graeci, pro iactabundi ingenii indole, triumuiris illis notis apud se natis, *Orpheo*, *Lino* & *Musaco*, inuentae Poëticae gloriam vindicant, cum tamen similior sit vero *Vossii* & aliorum sententia, eam scilicet ante *Cadmi*, a quo litteras acceperunt Graeci, in *Boeotiam* aduentum, atque eum mundi prope incunabulis, i. e. circa tempora ortam, quibus *Iubal*, *Adami* trinepos, *ἀυλητικῆς καὶ κιθαρῳδικῆς* auctor floruit; postea vero eandem a pastoribus atque agricolis, circa montes fontesque, *Heliconem*, *Parnasium*, *Aganippen*, *Hippocrenen* aliosque cultam celebratamque fuisse. Hac ratione Poësin, si cum soluta oratione conferatur, cognoscimus sine dubio tempore ac natura priorem; celebresque vates prius, quam claros oratores in historiâ litteraria praedicatos inueniri, in propatulo est (h). Eandem antiquitatem multis etiam stabiluit doctissimis ille *Italus*, *Lilius Gregorius Gyraldus*, atque inter alia docuit (i), Poëtas multo antiquiores esse aetate, quam Philosophiae nomen, imo poëtas ipsos habitos esse sapientes vel philosophos. Idem de Philosophia Poëtarum veterum corroborauit *Abbas Garofalo* (k), statuitque, eosdem extitisse Philosophos, atque plurima horum placita ex antiquis desumpta esse poëtis. Quaerere hic possemus,

(a) in Polyhist. Litterar. Tom. I. Lib. VII. § 3. p. 308. 309. (b) Haec est sententia *Dacierii* dans la Poétique d'Aristote, i. e. in Poëtica *Aristotelis* gallice reddita. (c) a 1692. p. 561. (d) Confer *Morhofium*, loc. cit. p. 309. & *Theodori Goultani* librum, in quo *Aristotelis Poeticam* vertit & notis illustrauit, in *Act. Erud.* a. 1697. p. 379. (e) Ita ex his verbis defini potest Poëta: est Poëta, non qui facta dicit, sed quae fieri debent, secundum verisimile vel necessarium. (f) in Praelectionibus Poëticis, qui liber *Oxonii* editus recensetur in *actis Erud.* a. 1713. p. 545. seqq. (g) in libro de Ratione Poëticae. Vid. *Acta Erud.* a. 1709. p. 554. (h) de hac antiquitate Poëseos agit *Trappius* supra citatus (i) *Dialog. 1. de Poëtarum Historia* p. 29. Tom. I. Operum.

an ad antiquissimi omnium, quos habemus hodie, scriptoris, Mosis, tempora poëseos initia sint referenda. Est haec opinio *Iohannis Clerici*, qui nonnulla carminibus ὁμοιοτελεύτοις, a Patriarchis Mose vetustioribus, concepta fuisse coniicit (l), tum quod apud omnes ferme gentes antiquissimarum historiarum fragmenta versibus continerentur; tum quod apud Hebraeos, etiam tempore Mosis, vsitatum fuerit, ut magnarum rerum memoria carminibus celebraretur: idque liquere ex Exod. XV, 1-21. & Deut. XXXII. 1-44. ait. Quod si vero superius de Jubale dicta veritati sunt consona, Poëseos origo aetatem Mosis longe antecedit. Ad dignitatem Poëseos si reuertor, eandem ex insigni eius vsu apparere arbitror. Cecinerunt enim Poëtae sua carmina veluti ad memoriam Regum conservandam, ita ad Deos suos collaudandos. Et quanquam non pauca in veterum poëtarum reperiuntur carminibus, quae Ioui aliisque Diis maximo sunt dedecori: saepius tamen in honorem eorum non pauca cantant, quam laudem plenioris veri Dei, in scriptis Poëtarum Christianorum ligatis, iisque antiquis maxime, habemus. At recentiorum etiam nonnulli laudabiliter id perfecere, quod vnico exemplo (cum pluribus possemus) nempe *Adami Andreae* (m), ante hosce centum annos scholae nostrae Rectoris, comprobo, qui *Aram Gratitudinis augustissimo nomini JESV* erexit & duabus centuriis comprehendit. De aliis vtilitatibus poëseos multi multa litterarum monumentis consignarunt. Occurrit mihi primum *Theodorus Parrhasius* (sub quo nomine delitelcere creditur *Iob. Clericus*) qui de varia hac vtilitate, paucis multa complectens, ita commentatur (n): *Veterum poëtarum lectio ideo suadenda est, quod multa doctrinae moralis ac ciuilibus capita, concinna elegantique dictione expressa, exhibeant, & grandi quoque sublimique dictione vim imaginandi excitent, habitumque simili ratione mentis cogitata exprimendi, diligens eorum lectio inducat.* Vtilitatem hanc etiam iamdudum docuit (o) *Iohannes Mauckischius*, & *Godofredus Ludouici* Sapientiam e Veteribus Poëtis latinis hauriendam in peculiari Dissertatione considerauit, in qua *latere in fabulis ipsorum sensum aut Theologicum aut Politicum aut Ethicum aut Physicum* monstrauit, ut de aliis, quas in medium profert, vtilitatibus nil dicam. Calculum suum addit ita sentientibus Poëta longe praestantissimus, *Ioachimus Fellerus*, quippe qui Poëtas tanquam humanae Sapientiae doctores & ciuilibus prudentiae magistros introduxit alicubi, cum *Rappolto* Antecessore suo, ad Philosophiam eos exigens, id est Philosophorum dogmata ex poëtarum scriptis collecta erudito orbi sistens. Digna sunt porro memoratu verba, quae Vir, cum viueret, nemini eruditione impar, *C. S. Schurzfleischius* Dissertationi primae ex iis, quae iunctim Wittebergae anno post millesimum, sexcentisimum nono & nonagesimo sunt editae de vtilitate poëseos inseruit, sic scribens: *Tanta ista est vtilitas, ut vix quisquam eruditorum ea carere possit.* Hoc porro probat, fidemque rei facit idem, dum *Parmenidem* (p) in primis a *Socrate*, *Platone*, *Theodoreto*, *Cyri*, *urbis Syriae*, *Episcopo* & *Bessarione* fuisse lectum asserit. Imo *Diodorum Siculum*, *Polybium*, *Hyginum* & plures tales a nemine, nisi in poëtarum lectione versatissimo, plene intelligi; & in *Cassandra Lycophronis* historias inesse, a nullo, praeterquam poëta, explicandas vsu edoctus monet. Singularis plane est vtilitas, quae aliquando per carmina vel poësin a Lacedaemoniis contra Messenios pugnantibus fuit impetrata. Nam cum *Tyrtaeus*, poëta claudus, Lacedaemoniis ab Atheniensibus missus esset tanquam dux bellicus, tandem, ter antea fufus, *per composita*, veluti *Iustinus* narrat (q), *carmina, in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat, tantum certandi militibus ardorem iniicit, ut pugnarent intrepidi, & victoria Lacedaemoniorum esset.* En vim vsumque poëseos! Quem vltum si quis nondum satis perspicit, ille perpendat & hunc, qui ad poëtas redundauit, magna ex poësi, quasi ex fertili fundo, praemia reportantes. Si e loginquo usum istum quaerimus, *Adamus Ebertus* (r) narrat, *in Asia florere maxime poëticam artem carminibus innumerabilibus.* Ex eiusdem relatione, *Kheder Monarcha* regionum *Transoxaniae* e folio ex quatuor lancibus nummos aureos argenteosque distribuit vincentibus se, coram ipso, poëtis. Hic contentio (sic pergit Ebertus), per arma inter imperantes oboritur, quis poëtarum maximo dignus sit praemio. Sed cur accersimus e tam dissitis & incognitis terris Poëseos praemia & honorem? In Galliam Germaniae finitiam nos conferamus, vbi Ludouicus XIV. doctis beneuolentissimus

(k) Libri eius titulum & contenta inuenies in Neuen Bücher-Saal, Tom. I. p. 301. (l) in Dissert. III. Proleg. in Genesin, p. XXX. (m) Primus fere Rectorum hic fuit, sub quo schola magis, quam antea, florere coepit. (n) in Cogitatis variis super argumentis Criticis. Vid. Act. Erud. 2. 1699. p. 455. (o) in Disputatione de Poëtarum Fabulis, Thesi praecipue VIII. (p) qui versibus Philosophiam comprehendit. (q) Lib. III. Hist. cap. 5. (r) in litteris de eruditione Arabum & Turcarum, quae litteraturat in Act. Erud. Tom. VII. Supplem. p. 411. & 420.

Rex, poëtae, cum in ipsius victorias, & ipsam Lutetiam Parisiorum unicum hoc distichon:

Par urbi domus haec, urbs orbi, neutra triumphis

Et belli & pacis par, Ludouice, tuis,

ei obtulisset, CM. florenos donauit (s). E Gallia in Italiam transeamus, & speciatim Venetias intremus, vbi Sannazarius, poëta felicissimus, conditum a se vrbis encomium, tribus constans distichis, Senatui attulerat. Quid lectis illis versibus Senatus? Pro singulis poëtae centenos aureos dono dedit (t). Ad praemia Poëtarum non contemnenda pertinere etiam mihi videtur laurea Poëtica, quae, quamuis hodie, sicuti interdum Gradus Academici, ab aliquibus, qui versiculos non adeo bene tornatos pangere didicerunt, non raro pecunia redimatur: olim tamen peculiaris hic honor habitus est iis, qui poëtica arte alios exsuperarunt. Quod si inquirimus, quo tempore hic ritus, creandi poëtas, primum inualuerit; *Scaligero* quidem, viro summo, vilum est, eum Domitiani aevo ortum debere; rectius tamen alii a Domitiani aevo remotissimum, & tantummodo ab ipsa Graduum Academicorum origine deducendum eum esse rentur, dum in Diplomatum Comitum Palatinorum cum iure creandi Doctores, Licentiatos, Magistros atque Baccalaureos intime illum connecti ostendunt (u), & poëtas quasi quintam Facultatem constituisse, quae ceteras in ordinem elegantioris litteraturae coëgerit, sibi persuadent. Haec de laurea poëtica, tanquam praemio poëseos, inspergere placuit; quaero nunc, an non etiam hisce praemiis istud annumerari queat, quod honore ingenti terrae huius domini, & viri alii eminentissimi, saepius maclarunt poëtas. Hic primo Augustus, augustissimus Monarchiae Romanae conditor, menti obuersatur, de quo cognitum satis est, eum tanti *Virgilium* atque *Horatium*, poëtas, fecisse, vt alter dextrum, alter sinistrum eius latus stiparet, atque cum eo sermones familiares caederet. Imo Augustus hic ea fuisse mente creditur, memoriam sui aliquando interituram esse, nisi *Horatius* aliquis carminibus duraturis eam posteritati commendaret. In Daniae regnum nos conferamus, vbi Poëtam *Hiaerno* reliquis anteuisset honore, quem ipsi peritia carmina pangendi contraxit, inuenimus (x). Cum enim hic in mortem Regis demortui *Frontonis* elegantius, quam alii, cecinisset, in regium thronum propterea sublatus est. Vnicum istud de *Paulo*, magno illo ad gentes Dei legato, commemoro, quod omnino poësi dedecori non cedit, si ipsum poëtarum gentiliū non amatorem solum, sed etiam lectorem fuisse diligentem, atque nonnulla eorum verba in sacris litteris allegasse, demonstrarem. Atqui obscurum ne utiquam est, quod tria communiter adducantur dicta, vbi *Paulus* aliqua gentiliū istorum loca, nempe *Arati*, *Phocilidis* atque *Epimenidis*, in vsum suum conuertit (y), iungit his locum quartum *Sebastianus Pauli*, Italus, quem a *Paulo* sancto ex *Callimacho* mutuo petiit (Rom. XII. 2. qui resistit potestati Dei, ordinationi diuinæ resistit) credit (z). De odio nonnullorum aduersus Poëtas atque de aliis quibusdam rebus ad hanc materiam pertinentibus acturus etiam eram; at inhibet calamum paginae angustia, vtque, quae supersunt, vel penitus omittam, vel ad aliud tempus referuam, imperat. Iam properandum mihi est ad Iuuenem praecellentis ingenii atque industriae, qui, dum discedit, de Poëta germanico ante aliquot secula florente, verba facturus hanc de Poësi generatim tractandi occasionem mihi subministravit. Est ille

Salomo Ranischius, Chemnicensis

ipse poëta bonus, siue ab eo germanicum siue latinum carmen poscas. Neque sola est facultas carminis contexendi, quam sibi comparauit. Magnus discendi ardor, quæ ab ipsis fere incunabulis in eo fuit deprehensus, pluribus suffecit. Quicquid schola docet, id sedula hausit aure, & sic obtinuit, vt saepius priuatim surgens, ac, de rebus variis, modo soluto modo ligato sermone, modo graece, modo latine, modo germanice potuerit dicere. Imo idem fecit publice, quam alii, crebrius, neque sine audientium applausu. Praeter illas linguas non parum etiam est exercitatus in hebraica & gallica, vt nil dicam de Italica, quam cum *Heroldo* Marte suo tractauit. Cum Musis coniunxit Musicam, in qua eo vsque est progressus, vt chori dux cum laude esse potuerit. Neque hoc tacendum, quod probitas, aequè ac diligentia, ipsi in medullis haeserit: in qua vitae ratione si constans, vt spero, manserit, sique Deus & homines paupertatem illius subleuarint, non dubito, quin aliquando vel patriae vel alii loco egregia officia sit praestiturus. Ante discessum *Iohannem Saxium* (*Hans Sachsen*) auum Germanorum Poëtarum, vernacula lingua laudat, eadem VALE pium patriae acclamaturus. Interim quod paulo ante lum ominatus, toto opto animo, ac mecum optat schola per Iuuenem ad praecleara quaeuis laudabiliter tendentem

Johannem Ernestum Schurichium, Chemnicensem,

qui votis suis latinis orationem itidem latinam, de Poësi veterum Germanorum praemitter, Vos, Patroni, Fautores, Amici adeste quaeso, ac Vestra honorifica praesentia commonstrate, quod diligentiam ac probitatem iuuentutis magni aestimetis.

(s) Vide Becmannum in *Histor. Orb. Terr. Geogr. & Ciuili*, P. I. S. II. p. 332. (t) Vide illa in Becmanno, loc. citato, P. II. p. 769. Hausit illa Becmannus e *Iohannis Bapt. Crispi* Vita Sannazarii. (u) Vide *Observat. ad rem litterariam spectantium* Tom. VI. Ceterum praeter *Iacobi Thomasi* Dissertationem, de ritu coronandi Poëtas, disputatum etiam fuit de Poëtarum Coronatione *Baruthia* 1706. Vide *Noua Litter. Germ.* an 1706. p. 37. (x) Refertur hoc ex *Nicolai Petri Sibbern* Bibliotheca Historica Dano-Norvegica in *des Neuen Bücher-Saals* Tom. V. p. 564. (y) Vide de his *Paulini Philof. Lust-Stunden*, P. I. p. 300, seqq. (z) in *Dissertatione de Poësi Patrum*, Neapoli edita, an. 1714. p. 18.

Ze. Sax. Ze. 15, 57.